

és ben segur que la forma sense *-l-* s'estengué pel Nord més enllà dels límits occidentals de la llengua.

Car no solament és *bassa* la forma que s'usa en el parlar semi-aragonès de la Vall de Benasc, sinó ja endins de les altes valls estrictament aragoneses: *as bassas* per 'el canyet' (pròpiament 'el femer') a Graus (BDC VII, 71), o *Campo da Basa* a Espuëndolas (Nord d'Ainsa), i fins a Bielsa sento encara *Basa del Prato*, etc. (si bé avui allà en concurrència amb la forma castellana);⁸ i àdhuc molt més al Sud: a Bergua, no solament com a nom de lloc (*Campo a Basa*) sinó com a mot viu «a *basa* o molino», «ixe camino está lleno de *bassas* desde que lluvió».⁹ Però això sembla haver estat antic a tot Aragó des de l'Ebre: *Basas* en un doc. d'Osca de 1274, i la *vassa* de Lascoba a Sarinyena el 1299 (Nav. Tomás, *DLing. Alto Ar.*, 28.140, 73.34); també apareix així a les *Ordinaciones de Barbastro*, S. XIII (*DHistAcEsp.*); el 1292 es disposa que «los ganados puedan --- abevrar en nuestras *bassas*» i això és en una escriptura de zona tan veïna ja de Navarra com Tauste i Ejea de los Caballeros (Longás, *Rev. de Aragón* VI, i, 25).

D'altra banda és possible que en temps més reculats la variant sense *-l-* hagués arribat fins a terres d'una àrea més vasta. No hi ha completa certitud respecte de certes formes dialectals del Nord portuguès, car si en certs parlars al N. del Douro, com a Famalicão (Leite de Vasc., *Opúsc.* II, 475) el sentit de *bassa* «dóna de pisar o vinho» res no tindria d'incompatible amb la idea de 'bassal' (cf. cast. *lagar*, derivat de *LACUS*), i així podríem arribar a «tinalha» (en el Minho, *RLus.* XXIX, 249), la possibilitat de partir d'una altra família lexical (com la de *bassi*, *baci*, cast. *bacia*, cf. *balsa* «bagaço da uva» a l'Alentejo, *RLus.* IV, 58) ni s'imposa gens ni la podem descartar, si bé, essent en el Nord de Portugal, la *-ss-* i no *-ç-* més aviat li és contrària.⁹

Però anem a veure com algunes formes en *bass-* es troben a l'altre costat dels Pirineus. I en castellà mateix, la història de *rebasar* al costat de *rebalsar* ens demostra que en temps més o menys remots van conèixer les dues variants radicals *bas-* i *bals-* (descartem sense vacillar, com a exclòs per les normes fonètiques i morfo-semàntiques, el supòsit que *rebasar* fos derivat de *passar*): en *rebalsar* registrem la noció de 'desbordar, caure en devesall' junt amb la d'«emmagatzemar líquids» i «acumular energies, influències...», «rebosar de fuerzas»; i la mateixa bifurcació de sentits es troba en *rebalsar*, per més que en l'un o l'altre, en aquest o en aquell sentit, sigui en llocs i èpoques diverses —en lleonès, hispano-americà, castellà de València— i ja en textos de 1600 (però si posem en joc el primitiu *balsada* arribem fins al S. XIV). Ens duria massa lluny repetir ací les proves dels diversos extrems d'aquesta afirmació (que a Amèrica trobem dispersos des de Costa Rica fins als racons més remots dels Andes argentins) i valdrà més remetre al DCEC I, 380b 6-43, 381a14-31.

No deixarem de subratllar, de tota manera, que *rebasar* és també no sols «desbordar de agua» i «re-

bosar de fuerzas» entorn de Salamanca, sinó el sentit originalment nàutic de 'passar navegant més enllà d'un cap o d'algun perill', a Cuba 'passar o sortir bé d'alguna dificultat' i en la llengua literària s'ha consolidat en el sentit de 'passar d'un cert límit'. Per aquest costat veiem, doncs, que *basa* hagué d'existir al costat de *balsa* en aquests parlars, llunyans per l'Occident. Cap al N., enllà de la Vall d'Aran i pobles immediats,¹⁰ el mot ha estat sempre totalment absent en els parlars occitans de l'Est i del Centre (res en *TdF*, *PDPF*, *PSW*, Palay, Lespy, Millardet, Doujat-V., etc.). Però cap a Ponent degué remuntar fins molt endins del territori francès, i allà pertot presenta la variant *bass-* sense *-l-*. Val a dir que el mot degué caure en desús a les zones més veïnes —on més confiaríem de trobar-lo— i sembla haver quedat formant una illa a la latitud de Bordeus si bé terra endins: Perigord *basso d'aigo* o *bassat d'aigo* tradueixen «amas d'eau» (en el vocab. fr.-perigordí de Daniel), que a Saint Pierre-de-Chignac (Dordogne), segons la fonètica local, es pronuncia sense la *-l*.¹¹ Però l'enllaç existí en el Bearn i Pirineus Atlàntics: «[la partió va per] la diíte fosse a cabbag, enta la *bassa* qui ba enta-us au-gaas», 1457 (*Cart.* B d'Ossau, 268), i com a noms de lloc trobem dos masos dits *Labasse* en el cantó d'Orthez [1540, i ja *Las Basses* 1385], un riuet dit *Les Labasses* en el de Nay, un mas *Labassère* (*-ère* < *-ELLA*) a Montaner [ja 1547], veg. Raymond (*Dict. Top. B-Pyr.*). Tot i no podent assegurar res, no descartem del tot els dubtosos indicis que França endins vagi arribar encara més enllà.¹²

Des del Bearn arribem ja a formes pròpiament basses, encara que ací els duplicats tipus *bassa-balsa* (*-tza*), i les acepcions suspectes de dur-nos cap a homònims, ens deixin també en la incertitud: car en basc predominen les formes amb *-ltz-* o *-ls-* (de què parlo després). I tanmateix és cert que hi ha *basa* (al costat de *lobia*, *liga*, *pharta*) com a trad. de «fange» (i *basatxua*, *lobitxua* «fangeux») en el dicc. francès-basc del francès Fabre; que amb això lliga *basa* «lodo, cieno» en diversos pobles biscaïns (Azkue)¹³ i en el labortà d'Ainhoa; ço que, en efecte, puc exemplificar en Domingo Agirre;¹⁴ però per més que moltes raons de veïnatge i d'aparent etimologia o afinitat s'ajuntin per seduir-nos, la millor coincidència de sentit amb el francès *vase* ens fa comprendre que es tracta d'aquest, que de tota manera s'havia allargat fins a Santander.¹⁵

Des d'antic (des del temps de Humboldt) s'han assenyalat les afinitats «iberiques» (prellatines i preindoeuropees) de *balsa*, i encara que s'hagi desatès indègudament i perillosament la forma cat. *bassa*, tant o més estesa i antiga, encara és aquest l'únic aspecte on ens sentim en terreny ferm en la indagació de l'origen del mot. És ja Plíni el qui ens parla de *Balsa* (*Nat. Hist.* IV, 116; cf. P. Mela III, 7), en el Sud de Lusitània (avui Tavira, Algarve), ciutat voltada de grans maresmes i aiguamolls. I hi ha un altre *Balsa*, localitat pantanosa de Sardenya,¹⁶ que és també país de substrat iberoide. Que avui el portuguès sigui precisament la llengua hispànica que ignora el nostre